

УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ОЦІНКИ ПЛАСПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Досліджуються проблеми теорії і практики економічного механізму оцінки платоспроможності суб'єктів господарювання, побудови інтегральних показників, які можуть об'єктивно відбити рівень здатності підприємств виконувати свої поточні зобов'язання

Постановка проблеми. Одним з індикаторів фінансового стану підприємства є його платоспроможність, тобто можливість наявними платіжними засобами вчасно погашати свої платіжні зобов'язання. Підвищення рівня платоспроможності підприємства залежить від результатів його операційної, фінансової та інвестиційної діяльності.

Водночас, в Україні з багатьох об'єктивних і суб'єктивних причин значна кількість підприємств втрачає свій потенціал платоспроможності. Одна з найважливіших причин – проблема прибутковості. У 2004 році 36,1 % підприємств України були збиткові, збитки яких становили 29,6 млрд. грн. [17]. Найбільше таких підприємств на транспорті та зв'язку (43,9 %), у промисловості (39,7 %) та будівництві (38,5 %) [18].

Надто гострою і такою, що має стабільну тенденцію до подальшого погіршення, залишається проблема дебіторської і кредиторської заборгованості. На кінець 2004 року дебіторська заборгованість суб'єктів господарювання становила 400,2 млрд. грн., а кредиторська – 513,6 млрд. грн. [17]. Питома вага простроченої дебіторської заборгованості в загальній сумі становила 21,6 %, а кредиторської 22,2 % [18].

За таких обставин залишається низькою загальна платоспроможність підприємств України. Для поліпшення платоспроможності необхідно не тільки домогтися загального поліпшення фінансово стану, дуже важливо розробити систему показників для оцінки погодження зобов'язань і платіжних засобів та відбиття рівня господарської привабливості підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Значну увагу методичному обґрунтуванню показників платоспроможності та визначенню можливостей їх використання приділяють автори, які досліджують проблеми аналітичної оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання в сфері економічного і статистичного аналізу, фінансів, контролю, аудиту фінансового менеджменту та прикладної економіки.

Однак ряд проблем, щодо дефініцій показників, алгоритмів їх розрахунку, побудови механізму інтегральної оцінки платоспроможності і ліквідності підприємств, які здатні відбити саме ту властивість, яка є індикатором фінансового стану суб'єктів господарювання вимагають нових підходів до їх вирішення.

Мета дослідження полягає в розробленні удосконаленої системи показників платоспроможності і обґрунтуванні нових моделей алгоритмів розрахунку показників ліквідності та побудови їх на інтегральній основі в контексті цілей та інтересів розвитку загальної системи управління господарською діяльністю підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оцінка платоспроможності підприємств, насамперед, потребує чіткої конкретизації сутнісного змісту показників, методики їх розрахунку та обґрунтування еталонних величин. Слід звернути увагу, що на сьогодні, в економічній літературі саме при вирішенні цих питань існує велике розмаїття думок та підходів. Для аргументації цієї проблеми в табл. 1 наведена лише незначна кількість показників, у вітчизняних та зарубіжних літературних джерелах, за якими пропонується визначати платоспроможність підприємств.

Таблиця 1. Система показників "ліквідності" та "платоспроможності" у вітчизняних і зарубіжних літературних джерелах

Джерело	Найменування показників	Алгоритм розрахунку	Нормативна величина (більше)
1	2	3	4
<i>1. Загальні</i>			
[3, с. 231; 11, с. 329]	Загальний коефіцієнт ліквідності (покриття, поточної ліквідності)	$\frac{\text{Поточні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	1,0
[2, с. 173]	Коефіцієнт загальної платоспроможності (покриття)	$\frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Короткострокові зобов'язання за платежами}}$	2,0
[12, с. 601]	Коефіцієнт поточної ліквідності (загальний)	$\frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Короткострокові зобов'язання}}$	2,0
[5, с. 124]	Загальний коефіцієнт покриття (поточної ліквідності)	$\frac{\text{Обігові активи}}{\text{Поточні пасиви}}$	1,0
[6, с. 201]	Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	$\frac{\text{Обігові (мобільні) кошти}}{\text{Короткострокові зобов'язання}}$	2,0
[4, с. 243]	Коефіцієнт покриття (ліквідності)	$\frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	2,0
[1, с. 219]	Коефіцієнт поточної платоспроможності	$\frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Короткострокові (поточні) фінансові зобов'язання}}$	–
[13, с. 571]	Загальний коефіцієнт ліквідності	$\frac{\text{Оборотні засоби (поточні активи)}}{\text{Короткотермінова заборгованість}}$	2,0
[7, с. 167]	Короткострокова платоспроможність	$\frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Короткострокові зобов'язання}}$	–
[14, с. 219]	Загальний коефіцієнт ліквідності (покриття)	$\frac{\text{Мобільні кошти (поточні активи)}}{\text{Короткострокова заборгованість}}$	2,0
[8, с. 525]	Поточний коефіцієнт	$\frac{\text{Поточні активи}}{\text{Поточні пасиви}}$	1,0

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
[9, с. 127]	Поточний коефіцієнт	$\frac{\text{Поточні активи}}{\text{Поточні пасиви}}$	1,0
[15, с. 49]	Коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності (покриття)	$\frac{\text{Поточні активи}}{\text{Короткострокові зобов'язання}}$	1,0
<i>2. Проміжні</i>			
[3, с. 232; 11, с. 330]	Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\frac{\text{Поточні активи за мінусом виробничих запасів}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	1,0
[2, с. 172- 173]	Коефіцієнт проміжної платоспроможності	$\frac{\text{Грошові кошти, поточні фінансові інвестиції та реальна короткострокова дебіторська заборгованість}}{\text{Короткострокові зобов'язання за платежами}}$	0,7
[12, с. 601]	Коефіцієнт швидкої (термінової) ліквідності	$\frac{\text{Кошти, короткострокові фінансові вкладення і дебіторська заборгованість}}{\text{Короткострокові фінансові зобов'язання}}$	0,7
[5, с. 125]	Проміжний коефіцієнт покриття	$\frac{\text{Обігові активи за мінусом товарно – матеріальних запасів}}{\text{Поточні пасиви}}$	–
[6, с. 201]	Коефіцієнт критичної ліквідності (проміжний коефіцієнт покриття)	$\frac{\text{Дебіторська заборгованість та інші активи}}{\text{Найбільш термінові зобов'язання і короткострокові пасиви}}$	1,0
[4, с. 244]	Коефіцієнт швидкої ліквідності („критичної оцінки”, проміжний коефіцієнт ліквідності)	$\frac{\text{Грошові кошти та очікувані надходження за відвантаженою продукцією}}{\text{Зобов'язання}}$	1,0
[1, с. 217]	Коефіцієнт проміжної платоспроможності (ліквідності)	$\frac{\text{Грошові активи, короткострокові фінансові вкладення, дебіторська заборгованість}}{\text{Короткострокові (поточні) фінансові зобов'язання}}$	0,7
[14, с. 219]	Коефіцієнт уточненої ліквідності	$\frac{\text{Грошові кошти, цінні папери, дебіторська заборгованість}}{\text{Короткострокова заборгованість}}$	0,8
[9, с. 128]	Коефіцієнт критичної (миттєвої) оцінки, або лакмусового папірця	$\frac{\text{Гроші, цінні папери, дебіторська заборгованість}}{\text{Поточні пасиви}}$	–
[15, с. 49]	Коефіцієнт швидкої ліквідності (критичної оцінки)	$\frac{\text{Ліквідні активи}}{\text{Короткострокові зобов'язання}}$	1,0

1	2	3	4
<i>3. Абсолютні</i>			
[3, с. 232; 11, с. 330]	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\frac{\text{Кошти та їх еквіваленти}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	0,2
[2, с. 172]	Коефіцієнт абсолютної платоспроможності	$\frac{\text{Грошові кошти на рахунках}}{\text{Короткострокові зобов'язання за платежами}}$	0,1
[2, с. 172]	Коефіцієнт термінової платоспроможності	$\frac{\text{Грошові кошти та поточні фінансові інвестиції}}{\text{Короткострокові зобов'язання за платежами}}$	0,25
[12, с. 600]	Коефіцієнт абсолютної ліквідності (норма грошових резервів)	$\frac{\text{Кошти і короткострокові фінансові вкладення}}{\text{Короткострокові борги}}$	–
[5, с. 124]	Коефіцієнт негайної (абсолютної) ліквідності	$\frac{\text{Грошові кошти, їх еквіваленти, поточні фінансові інвестиції}}{\text{Поточні зобов'язання, забезпечення, доходи майбутніх періодів (Поточні активи)}}$	0,2
[6, с. 201]	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\frac{\text{Найліквідніші активи}}{\text{Найбільш термінові зобов'язання і короткострокові пасиви}}$	0,2
[4, с. 244]	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\frac{\text{Активи, що мають абсолютну ліквідність}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	0,2
[1, с. 214; 16]	Коефіцієнт абсолютної платоспроможності (ліквідності, „кислотний тест”)	$\frac{\text{Грошові активи, короткострокові фінансові вкладення}}{\text{Невідкладні (терміном до одного місяця) фінансові зобов'язання}}$	0,2
[13, с. 571]	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\frac{\text{Грошові засоби і цінні папери}}{\text{Короткотермінова заборгованість}}$	0,2
[7, с. 169]	Термінова платоспроможність (ліквідність, „кислотний тест”)	$\frac{\text{Ліквідні активи}}{\text{Короткострокові зобов'язання}}$	–
[14, с. 219]	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\frac{\text{Грошові кошти, цінні папери}}{\text{Короткострокова заборгованість}}$	0,2
[15, с. 50]	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\frac{\text{Грошові кошти, короткострокові фінансові вкладення}}{\text{Короткострокові зобов'язання}}$	0,2

Для початку визначимо чому показники, які відображають тотожні явища фінансового стану підприємств одні автори називають коефіцієнтами платоспроможності [1; 2], другі – коефіцієнтами ліквідності [3; 4; 5; 6], треті – коефіцієнтами платоспроможності (ліквідності) [1; 7], а четверті – просто коефіцієнтами [8; 9].

Дослідження сутності економічних категорій “ліквідність” і “платоспроможність” показує, що перша передбачає спроможність оборотних активів підприємства, визначених об’єктами платіжних засобів, перетворюватись в грошову форму для виконання всіх необхідних розрахунків у міру настання їх строку [1, с. 253], а друга – здатність господарюючої системи вчасно і повністю виконати свої зобов’язання [10, с. 453; 1, с. 332].

Виходячи з цих визначень, можна зробити висновок, що рівень ліквідності активів не гарантує платоспроможності, а лише забезпечує рівень її якості щодо потреб розрахунків. Але те, що одне певне явище забезпечує ефективне функціонування іншого, не дає нам підґрунтя їх ототожнювати.

Кожна з цих категорій має свій якісний і кількісний вимір, який може бути оцінений через конкретні показники – їх рівні. Якщо ліквідність – це спроможність окремих активів як об’єктів можливих платіжних засобів перетворюватись в гроші, то рівень ліквідності, напевно, мають визначити показники структури розміщення фінансових ресурсів за якісними видами активів: – високо (абсолютно) –, швидко – і повільно ліквідні. За об’єктами активів це можуть бути, відповідно грошові кошти, дебіторська заборгованість і товарні запаси.

З іншого боку, оцінка платоспроможності повинна здійснюватися за показниками, які характеризують наявність окремих видів активів, визначених об’єктами платіжних засобів, в розрахунку на поточні зобов’язання підприємства.

Платоспроможність є відносним показником інтенсивності, який визначається шляхом відношення двох різнойменних

величин. За чисельник цього відношення береться величина явища (показник об’єктів платіжних засобів), ступінь поширення якого вивчається, а у знаменнику – величина того середовища (поточних зобов’язань), в якому розвивається (поширюється) це явище. Платоспроможність як відносна величина інтенсивності, яка показує, скільки одиниць платіжних засобів припадає на одиницю поточних зобов’язань, повинна бути іменованим показником.

Форма вираження платоспроможності залежить від кількісного співвідношення порівнюваних величин. У тих випадках, коли порівнювана величина є більшою від бази порівняння, платоспроможність може бути виражена або у коефіцієнтній, або у відсотковій формі. Якщо порівнювана величина є меншою від бази порівняння, платоспроможність доцільніше виражати у відсотках.

Ми вважаємо, що платоспроможність слід розглядати як можливий рівень здатності підприємств на певний момент часу виконувати зобов’язання перед кредиторами, які виникають у результаті здійснення ними господарської діяльності. Показник платоспроможності підприємства, як ділення можливих платіжних активів (об’єктів) на його зобов’язання перед кредиторами показує, скільки є активів на оплату кожної гривні боргів.

Виходячи з цього, назви показників мають відображати їх зміст і рівень участі складових частин в розрахунках. Враховуючи склад порівнюваних величин, доцільно використовувати іменовані терміни “загальна платоспроможність”, “проміжна платоспроможність” і “абсолютна платоспроможність”. Формою вираження показників має бути відсоток і грошовий вимірник. Наприклад, рівень проміжної платоспроможності підприємства складає 80 %, тобто за рахунок грошових коштів і активів, які знаходяться у дебіторів підприємство має змогу оплатити 80 % своїх боргів, 80 коп. в розрахунку на 1 грн. зобов’язань. Якщо рівень загальної

платоспроможності становить 185 %, то це означає, що підприємство на кожну гривню своїх зобов'язань перед кредиторами має 1,85 грн. платіжних об'єктів, які знаходяться в його оборотних активах.

Отже, можна зробити висновок, що ототожнювання показників ліквідності і платоспроможності як однойменних коефіцієнтів є помилковим, бо мова йде про різні явища і процеси.

Ті коефіцієнти, які зустрічаються в економічній літературі під назвами коефіцієнтів ліквідності (абсолютної, миттєвої, проміжної, загальної тощо) потрібно називати, виходячи із класифікаційних ознак ліквідності активів, показниками платоспроможності. А показники ліквідності в аналізі слід виділити і розглядати в рамках окремої самостійної групи.

Такий підхід виокремлення показників ліквідності і платоспроможності, на наш погляд, дозволив би однозначно визначитися з вірним застосуванням термінології, а це підвищило б рівень порозуміння вчених і практиків. Водночас, це потрібно для того, щоб набула повного смислового значення категорія ліквідність, оскільки на неї можна впливати управлінськими рішеннями, поліпшувати шляхом ефективного розміщення фінансових ресурсів в оборотних активах і при цьому підвищувати рівень платоспроможності.

Крім того, наші дослідження засвідчили необхідність зміни алгоритму розрахунку суми оборотних активів, які потрібно визначати як об'єкти для оцінки рівня загальної ліквідності і відповідно платоспроможності. Ті методики, які зустрічаються в економічній літературі використовують як об'єкт оплати зобов'язань підприємства суму всіх оборотних активів. В таких умовах, слід в'яснити, які з активів можна перетворити на гроші і скільки їх можна одержати.

Ми вважаємо, що у сфері формування інформаційних ресурсів для розрахунку

показників платоспроможності існують наступні проблеми:

– виробничі запаси як ресурси, які забезпечують процес господарської діяльності, не можуть бути одночасно об'єктами оплати зобов'язань підприємства;

– вартість готової продукції та тварин на вирощуванні в балансі відображається за виробничою собівартістю, що значно зменшує розрахунковий рівень платіжних засобів (активів) в частині можливого одержання доходів при їх реалізації. Щодо балансової вартості тварин на вирощуванні, то її можна враховувати у складі платіжних засобів сільськогосподарських підприємств із розрахунку частки поточної товарної продукції за нормативами технологічного процесу відгодівлі (за нашими дослідженнями в межах 10 % загальної суми);

– балансова вартість товарів не відображає можливий рівень доходів стосовно можливого одержання націнки в процесі їх продажу.

Це є підставою для висновку, що найбільш песимістичний показник платоспроможності буде за умови виключення виробничих запасів з об'єктів платіжних засобів та врахування вірогідності одержання величини доходу при реалізації товарних запасів (автором розроблена відповідна методика [19; 20]) і оплати дебіторської заборгованості.

Отже, для оцінки ліквідності господарюючих суб'єктів і визначення рівня їх платоспроможності за балансом із всіх видів активів потрібно виділити три види об'єктів платіжних засобів: абсолютно-ліквідні – грошові кошти та прирівняні до них активи; швидко-ліквідні – поточна дебіторська заборгованість (відстрочені надходження); повільно-ліквідні – товарні запаси (готова продукція і товари). Всі активи підприємств можна представити у вигляді “інвестицій”, тих які забезпечують процес виробництва та об'єкти “платіжних засобів”, що забезпечують процес реалізації і розрахунку за поточними зобов'язаннями. Перші потребують постійного відтворення, приросту в динаміці і

ефективного використання, останні – повинні забезпечити надійний зв'язок між першими і джерелами фінансових ресурсів. Такий підхід дає можливість за інформаційними ресурсами звітності респондентів визначити ліквідність і платоспроможність господарюючих суб'єктів відповідно з наявними класифікаційними видами платіжних засобів і здійснювати узагальнення їх в інтегральній оцінці.

Для розрахунку окремих видів ліквідності (табл. 2) ми використали підхід, який передбачає порівняння структури наявних абсолютно-ліквідних, швидко-ліквідних і повільно-ліквідних об'єктів платіжних засобів з її нормативними рівнями. Водночас, еталонні рівні показників, які характеризують достатню абсолютну, проміжну і загальну платоспроможність забезпечуються

структурою об'єктів платіжних засобів (частка): абсолютно-ліквідні – 0,2; швидко-ліквідні – 0,3; повільно-ліквідні – 0,5. З наведеного випливають наступні алгоритми розрахунку окремих видів ліквідності:

$$Лг = \frac{Чг}{0,2}; Лд = \frac{Чд}{0,3}; Лт = \frac{Чт}{0,5},$$

де Лг, Лд, Лт – відповідно рівень ліквідності розміщення фінансових ресурсів підприємства в активах, які визначені об'єктами платіжних засобів для здійснення поточних зобов'язань за грошовими коштами, дебіторською заборгованістю і товарними запасами (еталонний рівень Лг, Лд і Лт > 1); Чг, Чд, Чт – відповідно частка абсолютно-, швидко-, і повільно-ліквідних об'єктів платіжних засобів (грошових коштів, дебіторської заборгованості, товарних запасів).

Таблиця 2. Оцінка рівня ліквідності розміщення фінансових ресурсів в об'єктах платіжних засобів для забезпечення поточних зобов'язань підприємств України за видами економічної діяльності [16; 17]

(на кінець року)

Види економічної діяльності	Ліквідність розміщення фінансових ресурсів за:									Інтегральний показник ліквідності		
	грошовими коштами			дебіторською заборгованістю			товарними запасами					
	2001	2004	+, -	2001	2004	+, -	2001	2004	+, -	2001	2004	+, -
Сільське та лісове господарство	0,24	0,28	0,04	2,30	2,29	-0,01	0,52	0,51	-0,01	3,04	2,05	-0,99
Промисловість	0,21	0,42	0,21	2,87	2,69	-0,18	0,19	0,22	0,03	2,26	1,77	-0,49
Будівництво	0,39	0,77	0,38	2,69	2,66	-0,03	0,23	0,10	-0,13	1,58	1,19	-0,39
Оптова і роздрібна торгівля	0,23	0,36	0,13	2,69	2,58	-0,11	0,29	0,31	0,02	1,94	1,63	-0,31
Готелі та ресторани	0,80	1,30	0,50	2,20	2,09	-0,11	0,36	0,23	-0,13	1,31	0,69	-0,62
Транспорт і зв'язок	0,86	0,97	0,11	2,58	2,52	-0,06	0,11	0,10	-0,01	0,97	0,81	-0,16
Фінансова діяльність	2,00	2,19	0,19	1,96	1,86	-0,10	0,02	0,01	-0,01	0,71	0,65	-0,06
Операції з нерухомістю	0,23	0,68	0,45	3,03	2,61	-0,42	0,09	0,16	0,07	2,15	1,25	-0,90
Державне управління	0,14	0,67	0,53	3,24	2,86	-0,38	0,00	0,02	0,02	0,21	1,17	0,96
Освіта	1,35	2,15	0,80	2,26	1,83	-0,43	0,10	0,04	-0,06	0,69	0,94	0,25
Охорона здоров'я та соціальна допомога	0,57	1,09	0,52	2,71	2,06	-0,65	0,15	0,33	0,18	1,68	0,52	-1,16
Колективні, громадські та особисті послуги	0,33	0,27	-0,06	2,83	3,12	0,29	0,17	0,02	-0,15	2,11	2,13	0,02

Україна	0,30	0,56	0,26	2,77	2,57	-0,20	0,22	0,23	0,01	1,97	1,38	-0,59
---------	------	------	------	------	------	-------	------	------	------	------	------	-------

Інтегральний показник ліквідності визначається як сума модулів відхилень величин всіх видів ліквідності (Лг, Лд, Лт) від еталонного рівня. При цьому додатні відхилення показників за більш ліквідними платіжними засобами покривають від’ємні відхилення показників за менш ліквідними платіжними засобами, а загальна сума відхилень коригується на відхилення загального показника платоспроможності. Чим менший інтегральний показник, тим краща ліквідність платіжних засобів підприємств.

В основу методики розрахунку рівня платоспроможності суб’єктів господарювання (табл. 3), з погляду трьох їх видів, нами

покладено співвідношення фінансових ресурсів, розміщених відповідно в абсолютно-, швидко- і повільно-ліквідних об’єктах платіжних засобів до поточних зобов’язань.

$$A_p = \frac{A_l}{P_z}; \quad P_p = \frac{A_l + \text{Шл}}{P_z};$$

$$Z_p = \frac{A_l + \text{Шл} + \text{Пл}}{P_z},$$

де A_p , P_p , Z_p – відповідно величина абсолютної, проміжної і загальної платоспроможності; A_l , Шл , Пл – відповідно, вартість абсолютно-, швидко-, і повільно-ліквідних об’єктів платіжних засобів; P_z – поточні зобов’язання підприємства.

Таблиця 3. Платоспроможність підприємств України за видами економічної діяльності [16; 17]

(на кінець року)

Види економічної діяльності	Платоспроможність, грн.									Інтегральний показник платоспроможності		
	абсолютна (A_p)			проміжна (P_p)			загальна (Z_p)			платоспроможності		
	2001	2004	+, -	2001	2004	+, -	2001	2004	+, -	2001	2004	+, -
Сільське та лісове господарство	0,03	0,04	0,01	0,38	0,55	0,17	0,52	0,74	0,22	1,43	2,05	0,62
Промисловість	0,03	0,07	0,04	0,74	0,75	0,01	0,82	0,84	0,02	2,45	2,69	0,24
Будівництво	0,08	0,13	0,05	0,85	0,79	-0,06	0,97	0,83	-0,14	3,07	3,05	-0,02
Оптова роздрібна торгівля	0,04	0,07	0,03	0,77	0,79	0,02	0,90	0,94	0,04	2,64	2,85	0,21
Готелі та ресторани	0,09	0,23	0,14	0,48	0,80	0,32	0,58	0,90	0,32	1,99	3,67	1,68
Транспорт зв’язок	0,15	0,15	0,00	0,81	0,76	-0,05	0,86	0,80	0,06	3,23	3,09	-0,14
Фінансова діяльність	0,56	0,71	0,15	1,37	1,62	0,25	1,39	1,63	0,24	6,93	8,44	1,51
Операції з нерухомістю	0,04	0,12	0,08	0,84	0,80	-0,04	0,88	0,87	0,01	2,76	3,07	0,31
Державне управління	0,28	0,14	-0,14	9,95	1,02	-8,93	9,95	1,03	8,92	31,25	3,76	-27,49
Освіта	0,28	0,47	0,19	0,98	1,06	0,08	1,03	1,09	0,06	4,39	5,55	1,16
Охорона здоров’я та соціальна допомога	0,09	0,20	0,11	0,72	0,78	0,06	0,77	0,93	0,16	2,66	3,50	0,84
Колективні, громадські та особисті послуги	0,05	0,05	0,00	0,72	0,87	0,15	0,79	0,88	0,09	2,48	2,86	0,38
Україна	0,05	0,10	0,05	0,76	0,80	0,04	0,86	0,90	0,04	2,63	3,00	0,37

Однак аналіз рівня платоспроможності підприємств за такою кількістю показників і одночасним їх порівнянням з відповідними нормативними величинами дещо ускладнює прийняття ефективних управлінських рішень, а в окремих випадках може внести певну плутанину. Для вирішення цієї проблеми ми пропонуємо додатково розраховувати інтегральний показник платоспроможності. За нашою методикою, інтегральний показник платоспроможності формується як сумарний (синтетичний) рівень відносних величин одержаних від порівняння фактичних значень абсолютної, проміжної і загальної платоспроможності з їх еталонами. В економічній літературі і в нормативних документах для цих показників визначені теоретично достатні значення рівнів, відповідно 0,2, 0,5 і 1,0. Виходячи з цього, алгоритм розрахунку інтегрального показника платоспроможності (I_p) буде наступним:

$$I_p = \frac{A_p}{0,2} + \frac{P_p}{0,5} + \frac{3_p}{1,0}$$

Нормативна величина показника має значення $> 3,0$, що свідчить про достатність рівня всіх складових його ознак.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Висловлені в дослідженні міркування та наведені обґрунтування не претендують на абсолютну істину, але дають підставу зробити наступні висновки.

По-перше, перенесення в економіку України зарубіжних термінів і підходів оцінки платоспроможності підприємств має ряд негативних позицій щодо економічного змісту показників та алгоритмів їх розрахунку. Використання зарубіжного досвіду без належної його адаптації до реальних умов ринкової економіки України, призведе ще до більшого відриву теорії від практики.

По-друге, є помилковим ототожнювання показників ліквідності і платоспроможності, кожний з яких має свій якісний і кількісний вимір щодо можливості перетворення активів в платіжні засоби та рівня здатності

підприємства виконувати поточні зобов'язання.

По-третє, розроблення методики оцінки підприємств щодо ліквідності їх активів і платоспроможності необхідно здійснювати на основі використання інтегральних показників.

Подальші дослідження проблеми пов'язані з розробленням обґрунтованих нормативних (еталонних, стандартних) величин показників ліквідності і платоспроможності, які будуть характеризувати допустимі (критичні) межі їх зміни.

Як свідчить зарубіжний досвід, розробка обґрунтованих нормативних рівнів показників фінансового стану підприємств є найбільш складним питанням як з методичної, так і з практичної точки зору. Обґрунтоване вирішення цього завдання має передбачати, по-перше, використання репрезентативної бази статистичної інформації, по-друге, застосування сучасних математичних методів обробки показників для встановлення висновку відносно їх нормативних меж для оцінювання фінансового стану підприємств. У багатьох країнах світу національні нормативи показників фінансового стану підприємств визначаються спеціальними агентствами, що значно полегшує проведення діагностики конкретного господарюючого суб'єкта. Нажаль, в Україні, сьогодні такі дослідження практично не проводяться і аналітики вимушені використовувати в своїй роботі або нормативні рівні показників запозичені з іноземних джерел без жодних змін, або з певною їх адаптацією, на розсуд окремих економістів, до умов діяльності господарюючих суб'єктів. Такі підходи суттєво погіршують обґрунтованість висновків, які формуються в процесі аналітичного дослідження ризику банкрутства українських підприємств за системою показників їх фінансового стану. В зв'язку з цим виникає потреба в створені

дослідної установи, завданням якої було розробка нормативів, які б визначали допустиму межу значень показників.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С.* Фінансовий словник. – 4-те вид. випр. та доп. – К.: Т-во “Знання”, КОО; Л.: Вид-во Львів. банк. ін-ту НБУ. – 566 с.
2. *Мних Є.В.* Економічний аналіз: Підручник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 412 с.
3. Економічний аналіз: Навч. посібник / М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбатов; За ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка. – К.: КНЕУ, 2001. – 540 с.
4. Економічний аналіз: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 “Облік і аудит”. За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ПП “Рута”, 2003. – 680 с.
5. *Лігоненко Л.О.* Антикризове управління підприємством: теоретико – методологічні засади та практичний інструментарій. – К.: Київ. нац. торг.– екон. ун-т, 2001. – 580 с.
6. *Шустіков А.А.* Фінансова статистика: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2002. – 290 с.
7. *МакКензі, Венді.* Посібник Financial Times з аналізу та використання фінансової звітності: Пер. з англ. – К.: Всеувиито; Наукова думка, 2003. – 283 с.
8. *Стонер Джеймс А.Ф., Долан Едвін Г.* Вступ у бізнес: Пер. з англ. / Заг. ред. і вступ. ст. Й.С. Завадського. – К.: Вид-во Європ. ун-ту фін., інформ. систем, менеджменту і бізнесу, 2000. – 752 с.
9. *Суторміна В.М.* Фінанси зарубіжних корпорацій: Навч. посібник / В.М. Суторміна, В.М. Федосов, Н.С. Рязанова; За ред. В.М. Федосова. – К.: Либідь, 1993. – 247 с.
10. Енциклопедія: бізнесмена, економіста, менеджера / За редакцією Романа Деківа. – К.: Міжнародна економічна фундація, 2002. – 704 с.
11. Фінансово-економічний аналіз: Підручник / Буряк П.Ю., Римар М.В., Бець М.Т. та ін. Під заг. ред. П.Ю. Буряка, М.В. Римара – К.: ВД “Професіонал”, 2004. – 528 с.
12. *Савицька Г.В.* Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посіб. – К.: Знання, 2004. – 654 с.
13. Статистика підприємництва: Навч. посібник / П.Г. Вашків, П.І. Пастер, В.П. Сторожук, Є.І. Ткач; За ред. П.Г. Вашківа, В.П. Сторожука. – К.: “Слобожанщина”, 1999. – 600 с.
14. Экономика и статистика фирм: Учебник / В.Е. Адамов, С.Д. Ильенкова, Т.П. Сиротина и др.; Под ред. д-ра экон. наук, проф. С.Д. Ильенковой. – 2-е изд. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 240 с.
15. *Ковалев В.В., Волкова О.Н.* Анализ хозяйственной деятельности предприятия. Учебник. – М.: ООО “ТК Велби”, 2002. – 424 с.
16. Фінанси України за 2001 рік. – К.: Державний комітет статистики України, 2002. – 116 с.
17. Діяльність підприємств – суб’єктів підприємницької діяльності, 2004. Статистичний збірник. Частина 1. – К.: Держкомстат України, 2005. – 138 с.
18. Економіка України за 2005 рік. – Урядовий кур’єр, № 17-18 від 27.01.2006 р.
19. *Цал-Цалко Ю.С.* Фінансова звітність підприємства та її аналіз: Навч. посібник. – 2-ге вид. перероб., доп. – Житомир: Житомирський інженерно-технологічний інститут, 2001. – 300с.
20. *Цал-Цалко Ю.С.* Статистичний аналіз фінансової звітності: теорія, практика та інтерпретація. Монографія. – Житомир: Житомирський державний технологічний університет, 2004. – 506 с.

ЦАЛ-ЦАЛКО Юзеф Сигізмундович – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри економіки Житомирського державного технологічного університету

Наукові інтереси:

- економіки підприємств;
- облікова політика;
- аналітичні дослідження в економіці